

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана факультету геології, географії, рекреації і туризму

Катерина КРАВЧЕНКО

“28” вересня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

рівень вищої освіти	<u>доктор філософії</u>
галузь знань	<u>С – Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</u>
спеціальність	<u>С6 Географія та регіональні студії</u>
освітня програма	<u>Географія</u>
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Людмила Миколаївна НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Катерина Юріївна СЕГІДА, д. геогр. н., професор, професор кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

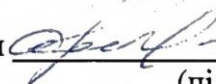
Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис) Людмила НЕМЕЦЬ

«27» серпня 2025 р.

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Географія»

Гарант освітньо-наукової програми Катерина СЕГІДА
(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «27» серпня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії

(підпис) Юлія ПРАСУЛ

«27» серпня 2025 р.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «*Методологія та сучасні технології суспільно-географічних досліджень*» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за галуззю С – Соціальні науки, журналістика, інформація та між-народні відносини спеціальності С6 Географія та регіональні студії.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування в аспірантів компетентності щодо застосування сучасних технологій (просторового, системного, статистичного аналізу, математичного моделювання, математичних методів, комп'ютерних технологій тощо) в суспільно-географічних дослідженнях.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- поглибити та вдосконалити знання щодо сучасних суспільно-географічних досліджень;
- поглибити знання та поняття стосовно основних методів і підходів у аналізі суспільно-географічної інформації;
- поглибити розуміння про сучасні методи суспільно-географічних досліджень – просторового, системного та статистичного аналізу, математичного моделювання, математичних методів та комп'ютерних технологій при вирішенні конкретних наукових задач, що лежать в об'єктно-предметному полі дослідження суспільної географії;
- удосконалити та розширити знання, уміння та навички застосування географічного, системного, синергетичного, інформаційного та історичного наукових підходів у суспільно-географічних дослідженнях;
- удосконалити компетентність стосовно застосування сучасних технологій у суспільно-географічних дослідженнях.

1.3. Кількість кредитів – 10.

1.4. Кількість годин – 300.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Рік підготовки	
1-й	
1, 2-й	
Лекції	
20 год.	
Практичні	
24 год.	
Семінарські	
24 год.	
Самостійна робота	
232 год.	

1.5. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

- Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері географії, щодо регіонального і

міського розвитку, збалансованого природокористування та просторового планування, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення.

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері географії та з дотичних до неї напрямів на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.
- СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері географії, природокористування та регіонального розвитку, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
- СК05. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти у сфері географії та з дотичних до неї напрямів.
- СК06. Здатність інтегрувати знання з різних галузей, застосовувати системний підхід та враховувати технічні, правові, етичні та інші аспекти під час розв'язання наукових і прикладних задач та проведення досліджень.
- СК07. Здатність використовувати географічні інформаційні технології для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності, аналітичні можливості сучасних геоінформаційних засобів, результатів картографічного моделювання.
- СК08. Здатність до встановлення взаємозв'язків у системі «природа – населення – господарство» за результатами моніторингу геосистем із застосуванням сучасних методів та технологій досліджень.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

- РН01. Мати сучасні концептуальні знання у сфері географії та на межі галузей знань і спеціальностей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.
- РН04. Планувати і виконувати експериментальні, емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері географії, природокористування, регіонального розвитку і дотичних міждисциплінарних напрямів.
- РН05. Застосовувати сучасні інструменти та технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, в тому числі хмарні технології, методи аналізу даних великої розмірності.
- РН08. Критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.
- РН09. Розробляти та досліджувати концептуальні та інші моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у сфері географії та дотичних міждисциплінарних напрямках.
- РН10. Розуміти філософську методологію пізнання, ключові засади професійної та наукової етики, систему морально-культурних цінностей, дотримуватись у професійній діяльності принципів соціальної відповідальності та громадянської свідомості.
- РН11. Застосовувати методи математичного і геоінформаційного аналізу та моделювання сучасного стану та прогнозування змін геосистем

1.8. Пререквізити: складене ЄВВ з методології наукових досліджень

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Сутність сучасних технологій в суспільно-географічних дослідженнях

Тема 1.1. Сучасна методологія та технології географічної науки

Рівні методологічного знання конкретної науки як цілісного вчення про методи пізнання та перетворення дійсності. Роль філософії в розвитку методології конкретної науки. Проблемний підхід в науці (на прикладі суспільної географії). Наукове знання та його елементи. Поняття проблемної ситуації. Методологічні, метатеоретичні та методичні проблеми в суспільній географії. Система рівнів пізнання: емпіричний, теоретичний, методологічний, філософський, різниця між ними. Критерії практики в географічних дослідженнях. Фундаментальні, пошукові та прикладні географічні дослідження.

Філософсько-методологічне обґрунтування проблеми взаємодії природних та соціально-економічних утворень. Специфіка об'єкта дослідження географічних наук на стику природничих, суспільних та технічних наук. Визначення предмету географії різними науковими школами. Природно-географічні системи (геосистеми). Людина як об'єкт вивчення в географії. Соціогеосистеми, їх ієрархія і особливості. Концепція сталого розвитку як методологічна основа сучасної географії. Еволюція ідей від Римського клубу до Цілей сталого розвитку 2030. Географічні виміри стійкості: екологічна цілісність, соціальна справедливість, економічна ефективність. Просторова диференціація показників сталого розвитку.

Тема 1.2. Методологічні основи наукового пізнання в географії. Технологій та їх застосування

Методологія наукового пізнання в географії, її витoki та основні напрямки. Загальні проблеми організації наукового дослідження в географії. Поняття процесу пізнання і побудова програми дослідження. Основні методологічні принципи в географії. Загальні методологічні підходи в географії: географічний, системний, синергетичний, інформаційний, історичний. Хорологічна концепція і хорологічний підхід, як основа сучасної географії. Система методів географічного дослідження, їх класифікація. Методи інформаційного забезпечення географічних досліджень (методи безпосередніх польових спостережень, дистанційні методи). Картографічний метод та його розвиток і застосування в географічних дослідженнях. ГІС-технології. Сучасні методи географічних досліджень (математичні, моделювання, математико-статистичні, систематизації, порівняльні тощо). Єдність традиційних та новітніх методів в географічних дослідженнях.

Районування як метод географічного синтезу. Погляд на сполучення окремих одиниць. Основні географічні закони і закономірності (широтна зональність, висотна поясність, азональність, природні територіальні комплекси, соціально-економічні територіальні системи і комплекси, економічне районування тощо). Значення районування для пізнання специфічного, особливого, загального в природі, господарстві, населенні, культурі. Основні просторові географічні поняття. Часові шкали в природничих науках, час в географії (соціальний, історичний, періодичність соціальних явищ тощо).

Розділ 2. Застосування сучасних технологій в суспільно-географічних дослідженнях

Тема 2.1. Теорія взаємодії суспільства і природи як основа наукового аналізу

Поняття закону та закономірності. Система законів та закономірностей в суспільній географії. Динамічні, статистичні, емпіричні, теоретичні закони суспільної географії.

Класифікація законів суспільної географії за О. Шаблієм. Система суспільно-географічних законів (М. Пістун, О. Шаблій).

Закон пропорційного розвитку компонентів економіко-географічного комплексу. Закон раціональних територіальних зв'язків. Закон територіальної концентрації продуктивних сил. Закон територіальної диференціації продуктивних сил. Основні закони структури та відповідності Регіональні дослідження. Поняття економічного та соціально-географічного районування, територіально-промислового комплексу, територіальної соціально-економічної системи, територіальної організації суспільства, єдиної системи розселення. Концепція Тюнена про концентричні сільськогосподарські зони навколо міст тощо.

Еволюція географічних уявлень про взаємодію людини та природи. Географічний детермінізм і географічний нігілізм. Проблемні питання впливу географічного середовища на життя людей та господарський розвиток суспільства. Природні ресурси та природно-ресурсний потенціал. Екологічний потенціал території. Географія населення та екологічний потенціал ландшафту. Територіальні еколого-географічні проблеми та ситуації.

Тема 2.2. Методи просторового аналізу у суспільній географії

Господарське освоєння території і географічне середовище. Основні типи господарського освоєння території. Критерії інтенсивності освоєння території. Антропогенні природні процеси в геосистемах. Порушення гравітаційної рівноваги в геосистемах. Зміна вологого обороту та водного балансу. Порушення біологічної рівноваги та біологічного кругообігу речовин. Техногенна міграція елементів в геосистемах. Зміна теплового балансу в геосистемах. Оцінка ступеню антропогенного порушення ландшафтів. Планування територій. Поняття про соціальний, суспільний простір. Міри простору. Багатовимірний ознаковий (фазовий) простір і його застосування в суспільній географії. Методи багатовимірної класифікації суспільно-географічних об'єктів. Моделювання траєкторії розвитку соціогеосистем у фазовому просторі. Моделювання полів взаємодії соціогеосистем та суспільно-географічних об'єктів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л	п	сем	ін	ср
	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Сутність сучасних технологій в суспільно-географічних дослідженнях						
Тема 1.1. Сучасна методологія та технології географічної науки	74	4	6	6		58
Тема 1.2. Методологічні основи наукового пізнання в географії. Технологій та їх застосування	76	6	6	6		58
<i>Разом за розділом 1</i>	<i>150</i>	<i>10</i>	<i>12</i>	<i>12</i>		<i>116</i>
Розділ 2. Застосування сучасних технологій в суспільно-географічних дослідженнях						
Тема 2.1. Теорія взаємодії суспільства і природи як основа наукового аналізу	74	4	6	6		58
Тема 2.2. Методи просторового аналізу у суспільній географії	76	6	6	6		58
<i>Разом за розділом 2</i>	<i>150</i>	<i>10</i>	<i>12</i>	<i>12</i>		<i>116</i>
Усього годин	300	20	24	24		232

4. Теми практичних та семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		ПЗ	СЗ
1	Парадигмальні зсуви. Від кількісної революції до постнекласичної географії та "просторового повороту" (Spatial Turn)		4
2	Об'єкт і предмет суспільно-географічного дослідження. Дискусія щодо сутності соціогеосистем та місця людини в структурі географічного знання.		2
3	Проектування дослідження. Формулювання наукової проблеми, об'єкта, предмета та гіпотез власного PhD-дослідження. Попередній аналіз наукового дискурсу. Бібліометричний аналіз обраної теми в базах Scopus/Web of Science.	6	
4	Хорологія та системність. Роль А. Гетнера та Л. фон Берта-ланфі у формуванні цілісного географічного світогляду.		2
5	Сталий розвиток як метапарадигма. Філософське обґрунтування концепції «Меж росту» та Планетарних меж у суспільній географії.		4
6	Критичний огляд цілей сталого розвитку. Оцінка індикаторів Цілей сталого розвитку для України та їх адаптація до регіонального рівня. Відповідність власного дослідження цілям сталого розвитку	6	
7	Закони суспільної географії. Аналіз системи законів О. Шаблія, М. Пістун О.Топчієва, К.Нємця в контексті сучасних трансформацій.		2
8	Еволюція взаємодії. Від географічного детермінізму до концепції Resilience (стійкості) соціогеосистем.		4
9	Робота з літературними джерелами за темою дисертаційного дослідження, поглиблення понятійно-термінологічного апарату. Аналіз наукового дискурсу. Бібліометричний аналіз обраної теми в базах Scopus/Web of Science. Дискусія.	6	2
10	Проблеми аналізу та синтезу в дисертаційному дослідженні, обґрунтування його логічної побудови та стадійності. Вибір та обґрунтування комплексу методів для виконання наукового дослідження. Дискусія.	2	2
11	Первинна статистична обробка емпіричного матеріалу засобами MS Excel, SPSS. Формування інформаційної бази наукового дослідження. Обґрунтування методів просторового аналізу. Виконання просторового аналізу за спеціальними програмними засобами. Інтерпретація результатів, визначення просторових закономірностей та особливостей. Аналіз часових рядів. Дослідження часового тренду засобами MS Excel. Виявлення періодичності, частотний аналіз. Тренд-аналіз й інтерпретація його результатів. Дискусія.	4	2
Всього		24	24

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Опанування теми 1.1: Постнекласична наука в географії. Особливості переходу від кількісної революції до гуманістичної та критичної географії. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
2	Опанування теми 1.1: Ідея «географічного посибілізму» Поля Відаля де ла Блаша. Як сучасні технології розширюють межі «можливого» для розвитку територій з обмеженими ресурсами. Концепція «простору потоків» Мануеля Кастельса. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
3	Опанування теми 1.1: Етичне навантаження «Географічного енвайронменталізму»: Переосмислення ідей Джаред Даймонда про вплив середовища на долю цивілізацій у цифрову епоху. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
4	Опанування теми 1.1: Наукова школа Едварда Сої. Аналіз концепції «Третього простору» (Thirdspace) як методологічного інструменту дослідження міського середовища. Концепція «просторового повороту» (Spatial Turn). Ідеї Девіда Гарві. Як переосмислення категорії простору змінило соціальні науки в XXI столітті. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
5	Опанування теми 1.1: Теорія соціогеосистем. Детальний аналіз ієрархічної структури та механізмів самоорганізації (синергетичний підхід). Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
6	Опанування теми 1.1: Ідея «Меж росту» (Донелла Медоуз). Аналіз сценаріїв розвитку людства та їх географічна інтерпретація в сучасних умовах вичерпності ресурсів. Концепція «Планетарних меж» (Йохан Рокстрьом). Визначення географічних порогів стійкості біосфери, за якими суспільний розвиток стає непередбачуваним. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
7	Опанування теми 1.1: Методологія індексу людського розвитку Амартії Сена. Критичний аналіз територіальних відмінностей якості життя поза межами чистого ВВП. Концепція «Strong vs Weak Sustainability». Методологічні розбіжності між ідеєю повної заміни природного капіталу штучним та ідеєю його недоторканності. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
8	Опанування теми 1.1: Цілі сталого розвитку на локальному рівні. Методика локалізації глобальних цілей для стратегій розвитку територіальних громад в Україні. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
9	Опанування теми 1.2: Географічна картина світу як об'єкт метатеоретичного аналізу. Порівняння підходів різних національних шкіл (української, англо-американської, французької). Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
10	Опанування теми 1.2: «Перший закон географії» Вальтера Тоблера: «Все взаємопов'язане з усім, але близькі речі пов'язані сильніше». Самостійна перевірка закону через розрахунок індексу просторової автокореляції Морана. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
11	Опанування теми 1.2: Методологія «Центральних місць» Вальтера Крісталлера. Як ГІС-моделювання дозволяє адаптувати ідею гексагональних решіток до реального ландшафту та мережі розселення. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
12	Опанування теми 1.2: Хорологічна концепція Альфреда Геттнера. Опис «унікальності місця» науковим методом у світі, що прагне до глобальної типізації. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
13	Опанування теми 1.2: Системний підхід за Людвігом фон Берталанфі. Застосування теорії відкритих систем до аналізу стійкості сучасних транскордонних регіонів. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8

14	Опанування теми 1.2: Методологія міждисциплінарності. Межі та точки дотику суспільної географії з економікою, соціологією, політологією та Data Science. Етичні аспекти географічних досліджень. Робота з персональними даними, конфіденційність при картографуванні соціальних груп та академічна доброчесність. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
15	Опанування теми 1.2: Проблемний підхід. Алгоритм переходу від «проблемної ситуації» до формулювання наукової гіпотези та завдань дисертаційного дослідження. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	10
16	Опанування теми 2.1: Закони територіальної організації за О. Шаблієм. Динамічні, статичні, емпіричні, теоретичні закони суспільної географії. Система суспільно-географічних законів. Поглиблений аналіз закону територіальної концентрації та закону територіальної диференціації в умовах децентралізації в Україні. Опитування в рамках практичного заняття. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	10
17	Опанування теми 2.1: Еволюційна ідея «Ойкумени» (Макс Деруа). Трансформація межі заселеності під впливом глобальних кліматичних змін та технологічного прогресу. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
18	Опанування теми 2.1: Модель просторової взаємодії (Гравітаційна модель Вільяма Рейлі). Розрахунок «точки розриву» (breaking point) між торговельними зонами двох сусідніх міст за допомогою математичного моделювання. Методики просторового планування. Світовий досвід (European Spatial Development Perspective) та його адаптація до українських реалій. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
19	Опанування теми 2.1: Нова економічна географія (за П. Кругманом). Роль ефектів агломерації та транспортних витрат у сучасному районуванні. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
20	Опанування теми 2.1: Smart City та Smart Region. Методологія оцінки «розумного» розвитку територій та впровадження IoT у міське управління. Географія мережевого суспільства. Як цифровізація змінює поняття «відстані» та «центру-периферії». Опитування в рамках практичних та семінарських занять	10
21	Опанування теми 2.1: Resilience-підхід у географії. Як методи просторового аналізу допомагають оцінити здатність міста або регіону «відновлюватися» після екстремальних подій (зокрема, воєнних). Аналіз стійкості (Resilience) територіальних громад. Методи оцінки здатності соціогеосистем адаптуватися до криз (пандемії, війни, економічні шоки). Опитування в рамках практичних та семінарських занять	8
22	Опанування теми 2.1: Просторова дифузія інновацій. Моделювання поширення нових технологій та ідей у географічному просторі. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
23	Опанування теми 2.2: Теорія дифузії інновацій Торстена Хагерстранда. Моделювання просторового поширення технологічних нововведень (наприклад, 5G або мереж електрозаправок) як ієрархічного процесу. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
24	Опанування теми 2.2: Моделі розміщення промисловості Альфреда Вебера. Використання сучасних ГІС-інструментів для знаходження «штандорта» (оптимального місця) виробництва з мінімальними логістичними витратами. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
25	Опанування теми 2.2: Закон «Ранг-розмір» (Закон Ципфа). Математичний аналіз ієрархії міст України – чи відповідає реальна система розселення	6

	теоретичній кривій. Модель «Центр-Периферія» Джона Фрідмана. Технології ідентифікації «напівпериферії» та аналіз механізмів передачі імпульсів розвитку від ядра до периферії. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	
26	Опанування теми 2.2: Концепція «Права на місто» Анрі Лефевра. Методи геопросторового аналізу соціальної справедливості та доступу мешканців до публічних благ. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
27	Опанування теми 2.2: Ідея «Зеленого каркасу» (Green Infrastructure). Урбогеосистема як концепт. Методи ГІС-проектування неперервних природних територій у межах урбанізованих соціогеосистем. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
28	Опанування теми 2.2: Advanced GIS в суспільній географії. Використання мережевого аналізу (Network Analysis) для моделювання транспортної доступності та логістики. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
29	Опанування теми 2.2: Аналіз великих даних (Big Data). Використання даних мобільних операторів, транзакцій та соціальних мереж для вивчення маятникової міграції та активності населення. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
30	Опанування теми 2.2: Дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) в суспільних студіях: Аналіз нічних знімків (night-time lights) як індикаторів економічного розвитку та урбанізації. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	5
31	Опанування теми 2.2: Хмарні технології в географії та регіональних студіях. Робота з Google Earth Engine та ArcGIS Online для спільної наукової роботи. Опитування в рамках практичних та семінарських занять	5
32	Опанування теми 2.2: Математико-статистичні методи. Багатовимірна класифікація (кластерний та факторний аналіз). Опитування в рамках практичних та семінарських занять	6
	Усього:	232

6. Індивідуальне завдання

Не передбачено

7. Методи навчання

- проблемного викладу;
- частково-пошукові;
- дослідницькі методи.

8. Методи контролю

Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне); обговорення та дискусія, перевірка практичних робіт; поточний та підсумковий письмовий контроль. Для проведення контролів використовуються LMS Moodle <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5939> з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції з аудіо- і відео- фіксацією.

Аспіранту можуть бути зараховані результати неформальної освіти, а саме у разі наявності у здобувача результатів неформальної освіти, здобутих шляхом проходження професійних курсів/тренінгів, професійних стажувань, здобуття громадянської освіти, онлайн освіти, онлайн-курсів на провідних освітніх платформах (зокрема Дія.Освіта <https://osvita.diia.gov.ua/>, www.coursera.org, <http://www.prometheus.org.ua/>, Курси запрошених професорів Каразінського університету за тематикою та інші). Комісія кафедри може

ухвалити рішення про зарахування відповідних результатів навчання. Умовами зарахування є: відповідність змісту й результатів навчання, визначених у сертифікаті/свідоцтві, програмним результатам навчання дисципліни; відповідності компетентностей, набутих під час курсу, цілям та результатам навчання дисципліни; підтвердження проходження курсу офіційним документом (сертифікат, свідоцтво тощо); визначення кількості балів, що підлягають зарахуванню, відповідно до шкали оцінювання навчальних досягнень здобувачів в університеті; прийняття рішення кафедрою або уповноваженою комісією на основі аналізу поданих матеріалів. Рішення про визнання результатів неформальної освіти приймається на засіданні кафедри (або уповноваженою комісією) та оформлюється відповідним протоколом.

9. Схема нарахування балів

Перший семестр, залік

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Залікова контроль- на ро- бота	Сума
Тема 1.1.		Тема 1.2		Контрольна робота, передбачена навчаль- ним планом	Разом		
C1	C2	П1-3	C3				
10	10	10	10	20	60	40	100

Другий семестр, екзамен

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Екзаме- наційна контроль- на ро- бота	Сума
Тема 2.1		Тема 2.2		Контрольна робота, передбачена навчаль- ним планом	Разом		
П1	C1-2	П2-3	C3				
10	10	10	10	20	60	40	100

П1, П2 ... – практичні заняття

C1, C2 ... - семінарські заняття

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку, або екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Дистанційний курс «Методологія та сучасні технології суспільно-географічних досліджень» на LMP Moodle <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5939>

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Практичні заняття (робота) – 10 балів: 0 балів – робота не виконана, 1-4 бали – виконана частково, відтворена інформація з Інтернет, знання фрагментарні та поверхові; 5-8 бали – завдання виконано повністю, робота містить окремі помилки, знання достатні; 9-10 бали – завдання виконано повністю, висновки обґрунтовані, знання свідчать про високий рівень підготовки. Семінарські заняття – 10 балів: доповіді за темами – 5 бали; відповіді на запитання, участь у дискусії, обговорення – 5 бали.

Контрольні роботи, передбачена навчальним планом – 20 балів, містить чотири відкриті питання, кожне оцінюється у 5 балів: 0 балів – відповіді немає, 1-2 бали – відповідь часткова, знання фрагментарні та поверхові; 3-4 бали – відповідь свідчить про достатні знання; 5 бали – відповідь повна, знання свідчать про високий рівень підготовки.

Поточна (залікова) контрольна робота – 40 балів: 40 балів: тестові завдання, завдання на розкриття сутності понять – 12 балів; відкриті питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 28 балів (4 питання, кожне оцінюється максимум у 7 балів). 0 балів – відповіді

немає, 1-3 бали – відповідь часткова, знання фрагментарні та поверхові; 4-6 бали – відповідь свідчить про достатні знання; 7 балів – відповідь повна, знання свідчать про високий рівень підготовки.

Підсумкова (екзаменаційна) контрольна робота – 40 балів: тестові завдання, завдання на розкриття сутності понять – 12 балів; відкриті питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 28 балів (4 питання, кожне оцінюється максимум у 7 балів). 0 балів – відповіді немає, 1-3 бали – відповідь часткова, знання фрагментарні та поверхові; 4-6 бали – відповідь свідчить про достатні знання; 7 балів – відповідь повна, знання свідчать про високий рівень підготовки.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для заліку (перший семестр)	Оцінка для екзамену (другий семестр)
90 – 100	зараховано	відмінно
70-89		добре
50-69		задовільно
1-49	не зараховано	незадовільно

10. Рекомендована література:

1. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : монографія у 2-х т. Т. 1. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. 431 с.
2. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : монографія у 2-х т. Т. 2. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. 503 с.
3. Інформація: природа, людина, суспільство (суспільно-географічні аспекти) : колективна монографія / за ред. Л. Немець, К. Мезенцева. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. 408 с.
4. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил і територіальна організація виробництва. Київ : Вид. Паливода А. В., 2002. 260 с.
5. Луцишин П., Клімонт Д., Луцишин Н. Територіальна організація суспільства (основи теорії) : навч. посіб. Луцьк : Вежа, 2001. 334 с.
6. Мезенцев К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації. *Економічна та соціальна географія*. 2013. Вип. 1(66). С. 31–42.
7. Методи суспільно-географічних досліджень : навч.-метод. вид. / за ред. К. Мезенцева. Київ : Видавництво «Фенікс», 2021. 100 с.
8. Немець К. А., Немець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 170 с.
9. Немець К. А., Немець Л. М. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі : монографія. Харків : РВВ ХНУ, 2013. 189 с.
10. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії : навч. посіб. Київ : Вища шк., 1996. 231 с.
11. Соціальна географія : підручник / за ред. Л. Немець та К. Мезенцева. Київ, 2019. 304 с. URL: <http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Social-Geography.pdf>.
12. Топчієв О. Г. Новий погляд на географію: географічні імперативи. *Український географічний журнал*. 2022. № 3. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.03.003>.

13. Топчієв О. Г. Планування територій у контексті сталого розвитку регіонів. *Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення* : зб. наук. пр. Херсон : ПП Вишемирський, 2005. С. 118–123.
14. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика. Одеса, 2005. 632 с.
15. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : підручник. Одеса : Астропринт, 2009. 544 с.
16. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії : підручник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 444 с.
17. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. 744 с.
18. Browne K. Gender and Geography. *Encyclopaedia of Human Geography* / ed. by B. Warf. SAGE Publications Ltd, 2006. P. 157–178.
19. Cultural Geography. A Critical Dictionary of Key Concepts / ed. by D. Atkinson, P. Jackson, D. Sibley, N. Washbourne. London : I. B. Tauris & Co Ltd, 2005. 222 p.
20. Del Casino J. R. V. Social Geography: A Critical Introduction. John Wiley & Sons, 2009. 336 p.
21. A Companion to Social Geography / ed. by J. R. V. Del Casino, M. Thomas, P. Cloke, R. Panelli. John Wiley & Sons, 2011. 568 p.
22. Johnston R. J., Sidaway J. D. Geography and Geographers. Anglo-American human geography since 1945. Routledge, 2016. 520 p.
23. Haggett P. Geography: a Global Synthesis. Harlow ; New York : Pearson Education, 2001. 868 p. URL: <https://archive.org/details/geographyglobals0000hagg/mode/2up>.
24. Haggett P. Models in Geography. London : Methuen, 1967. URL: https://www.researchgate.net/publication/249872044_Chorley_RJ_and_Haggett_P_editors_1967_Models_in_geography_London_Methuen (дата звернення: 13.01.2026).
25. Haken H. Synergetic Agents. Weinheim : Wiley-VCH, 2012.
26. Harvey D. Justice, Nature and the Geography of Difference. 1996. URL: <https://archive.org/details/justicenaturegeo0000harv/page/n5/mode/2up>.
27. Claval P. Geographic Thought, History of. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2nd ed. Elsevier, 2015. P. 69–75. URL: <https://www.researchgate.net/project/History-of-Geographic-Thought>.
28. Kearns R., Collins D. Health geography. A companion to health and medical geography / ed. by T. Brown, S. McLafferty, G. Moon. Blackwell Publishing Ltd, 2010. P. 15–32.
29. Knox P., Pinch S. Urban Social Geography. Harlow : Pearson Education Ltd, 2010. 373 p.
30. Ley D. Social Geography. The Dictionary of Human Geography / ed. by D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. Watts, S. Whatmore. Oxford : Wiley-Blackwell, 2009. P. 692–694.
31. Mayer J. Medical Geography. A companion to health and medical geography / ed. by T. Brown, S. McLafferty, G. Moon. Blackwell Publishing Ltd, 2010. P. 33–54.
32. Niemets K., Sehida K., Niemets L., Kravchenko K., Kobylin P., Telebienieva I., Kliuchko L. Methodology of human-geographical researches: contemporary approaches and methods. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Geology, Geography, Ecology*. 2022. Issue 56. P. 143–158. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2022-56-10>.
33. Niemets L., Kravchenko K., Sehida K., Telebienieva I., Kliuchko L. Informational and synergetic component of human-geographical research in the scientific heritage of Kostiantyn Niemets. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Geology, Geography, Ecology*. 2022. Issue 57. P. 143–158. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2022-56-10>.

34. Niemets L., Sehida K., Babichev A., Vila Subiros J., Morar C., Grama V., Kravchenko K., Telebienieva I. Issues of the Military Brownfields in Ukraine: A Sustainable Development Perspective. Achieving Sustainability in Ukraine through Military Brownfields Redevelopment. NATO ARW 2023. NATO Science for Peace and Security Series C: Environmental Security / eds. C. Morar, L. Berman, S. Erdal, L. Niemets. Dordrecht : Springer, 2024. P. 83–95. DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-024-2278-8_9.
35. Niemets L., Sehida K., Kobylin P., Şahin T., Bartosh O., Telebienieva I., Kravchenko K., Kliuchko L. Integrative role of human geography in solving global problems of modernity. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Geology, Geography, Ecology*. 2023. Issue 58. P. 171–187. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-58-14>.
36. Panelli R. Social Geography. Encyclopedia of Human Geography / ed. by B. Warf. London : SAGE Publications, 2006. P. 430–434.
37. Pitzl G. R. Social Geography. Encyclopedia of Human Geography. Greenwood Publishing, 2004. P. 231–232.
38. Pratt G. Feminist geographies. The Dictionary of Human Geography / ed. by D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. J. Watts, S. Whatmore. Blackwell Publishing Ltd, 2009. P. 244–248.
39. SDG Tracker: Measuring progress towards the Sustainable Development Goals. URL: <https://ourworldindata.org/sdgs>.
40. Sharp J. Humanistic geography. The Dictionary of Human Geography / ed. by D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. J. Watts, S. Whatmore. 2009. P. 356–358.
41. The SAGE Handbook of Social Geographies / eds. S. J. Smith, R. Pain, S. A. Marston, J. P. Jones. London : SAGE Publications, 2010. 614 p.
42. Take Action for the Sustainable Development Goals. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.
43. The Dictionary of Human Geography / eds. D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. J. Watts, S. Whatmore. Wiley-Blackwell, 2009.
44. What are the Sustainable Development Goals? *United Nations Development Programme*. URL: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>